

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра
з теми **«ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ МЕТОД АНАЛІЗУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ
НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»**

Виконав: магістрантка 2 курсу,
групи Ang1- M20
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за
освітньо-професійною програмою
Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)
Лиманюк Мар'яни Сергіївни

Керівник: Кеба О.В
доктор філологічних наук, професор

Рецензент: Рарицький О.А
Доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри історії української
літератури та компаративістики.

Кам'янець-Подільський – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	6
1.1. Сутність поняття «інтермедіальність».....	6
1.2. Моделі інтермедіальних зв'язків та їх методологічні засади.....	9
1.3. Інтермедіальність як явище мистецтва і метод аналізу.....	15
1.4. Значення міжмистецьких зв'язків для вивчення художнього твору.....	26
Висновки до розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. ПАРАДИГМА ІНТЕРМЕДІАЛЬНИХ ОБРАЗІВ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОГО МЕТОДУ ШКІЛЬНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ	36
2.1. Взаємозв'язок і взаємовплив літератури з образотворчим мистецтвом на уроках зарубіжної літератури.....	36
2.2. Методи перекодування музики в словесному мистецтві і шкільний аналіз художніх творів.....	59
2.3. Робота з екранізаціями художніх творів як основний шлях виявлення учнями взаємодії літератури та кіно.....	69
Висновки до розділу.....	81
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Про значення комплексного впливу різних видів мистецтва на особистість школяра, що сприяє ефективності процесу шкільного навчання й виховання, пишуть численні науковці і методисти, серед яких: А. Вітренко, В. Гречинська, С. Жила, П. Коржупова, О. Куцевол, В. Маранцман, Л. Мірошніченко, Т. Недайнова, Є. Пасічник, О. Покатілова та ін. Отже, проблема не нова, але на сучасному етапі вона набуває особливого звучання, зважаючи на нову програму з зарубіжної літератури, де у розділі Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів зазначено: учень (за розділами) виявляє специфіку зображення одного й того самого образу в літературі та інших видах мистецтва; розкриває специфіку втілення міфів народів світу у творах мистецтва (живопис, музика, театр, кіно, мультиплікація тощо); демонструє вміння зіставляти оригінали й переклади творів (на окремих рівнях – тематики, образів, мовних особливостей та ін.), а також порівнювати твори різних видів мистецтва тощо.

Здатність видів мистецтва взаємопроникати і транспортувати елементи інших видів обумовила появу різних підходів та методик до вивчення цього феномену. Серед них особливе місце займає теорія інтермедіальності, яка через систему цитат з творів одного виду мистецтва в творах іншого виявляє механізм взаємовпливу видів мистецтва у художній культурі. Саме інтермедіальний підхід до вивчення зарубіжної літератури сприяє виконанню Державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Проблемі інтермедіальних зв'язків та їх методологічним засадам присвячена низка фундаментальних праць зарубіжних учених (В. Вольф (Werner Wolf), Л. Ельштрюм (Lars Elleström), А. Хансен-Льове (Aage Hansen-Löve), С.П. Шер (Steven Paul Scher), Й. Шрютер (Jens Schröter) та ін.). У дослідженнях українських науковців пострадянського простору (І. Азізян, І. Борисової, Р. Брузгене, Л. Генералюк, В. Силантьєвої, М. Фоки, А. Хамінової, Е. Циховської, І. Школи та ін.). питання інтермедіального аналізу й літератури в контексті мистецтв займають значне місце. Разом з

тим зацікавленість сучасних літературознавців інтердискурсивними студіями лише фрагментарно поширюються на проблеми навчання зарубіжної літератури в школі. І якщо згадані вище методисти і звертаються до питань інтермедіальності при вивченні творів тих чи інших митців, їх публікаціям бракує концептуальності, яка допомогла б розкрити значення інтермедіального підходу для вивчення зарубіжної літератури взагалі на всіх етапах, і для аналізу художнього твору зокрема. Усе це обумовлює **актуальність** представленого дослідження.

Предмет дослідження — проблема використання інтермедіального методу у практиці навчання зарубіжної літератури

Об'єкт дослідження – праці вітчизняних і зарубіжних науковців та методистів, присвячені проблемам інтермедіальності і питанням застосування інтремедіального методу в процесі шкільного аналізу художнього твору, зміст шкільної літературної освіти, практичний досвід вчителів-новаторів.

Мета роботи – визначення місця інтермедіального підходу у практиці навчання зарубіжної літератури і значення інтермедіального методу для шкільного аналізу художніх творів.

Досягнення основної мети вимагає постановки ряду конкретних **завдань**:

- проаналізувати сучасні підходи до трактування поняття інтремедіальність;
- розкрити сутність інтермедіальності як явища мистецтва і методу аналізу;
- охарактеризувати моделі інтермедіальних зв'язків та їх методологічні засади;
- визначити значення міжмистецьких зв'язків для вивчення художнього твору;
- виявити особливості взаємодії між художнім текстом і творами інших видів мистецтва

— розкрити своєрідність використання інтермедіального методу на уроках зарубіжної літератури

Наукова новизна дипломної роботи полягає у спробі на основі узагальнення існуючих у методичній науці напрацювань з питання використання інтермедіального підходу до навчання зарубіжної літератури у сучасній школі визначити умови і особливості його використання в процесі шкільного аналізу художніх текстів.

Методологічною основою дослідження є ретроспективний та системний аналіз філософської, філологічної, психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду для визначення теоретико-методичних засад дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть стати частиною матеріалів, що використовуються у загальних і спеціальних навчальних курсах з методики навчання зарубіжної літератури в закладі вищої освіти, а також у практиці викладання зарубіжної літератури у сучасній школі.

Апробація роботи була здійснена на студентській науковій конференції Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 5 жовтня 2021 року та у публікації у Збірнику наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка:

Лиманюк М. Проблема типології інтермедіальних зв'язків. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Випуск 14. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута». С. 68 – 72.

Обсяг та структура дослідження. Робота складається з двох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури. Її обсяг без списку використаної літератури становить 83 сторінки комп'ютерного набору. Додається список використаної літератури (83 позиції).

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі важливого значення набуває інтермедіальний підхід до вивчення зарубіжної літератури. І хоча про значення комплексного впливу різних видів мистецтва на особистість школяра, що сприяє ефективності процесу шкільного навчання й виховання, пишуть численні науковці і методисти, проблема не втрачає своєї актуальності, зважаючи на Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Теорія інтермедіальності дає можливість по-новому подивитися на здавна існуючі проблеми естетики, мистецтвознавства, компаративних студій тощо, цілком переосмислити підходи до дослідження так званого синтезу мистецтв та інтермедіального мистецтва і через систему цитат з творів одного виду мистецтва в творах іншого виявляє механізм взаємовпливу видів мистецтва у художній культурі. Акцентуючи увагу на особливостях взаємодії між творами різних видів мистецтв, враховуючі різновекторність цих відношень і включаючи їх у відносини мистецтва і культури, інтермедіальна техніка дозволяє виявити специфіку літературного художнього тексту як такого, особливості стилю того чи іншого автора або національної літератури певного періоду, не втрачаючи зв'язку з загальними закономірностями розвитку літератури і мистецтва у цілому.

Розмаїття існуючих у науці дефініцій терміну «інтермедіальність» можна звести до наступного: інтермедіальність – це відтворення в художньому тексті таких образних структур, що несуть інформацію про інші види мистецтва. Прочитання живописних, кінематографічних чи музичних кодів у художньому тексті дозволяє виявити смислові глибини тексту, віднайти приховані в інтрахудожніх дискурсах відтінки значень, що вважаються релевантним для аналізу в складі художнього тексту. Інтермедіальність виявляється в інтерпретації літераторами музичних і малярських творів, скульптур, архітектурних споруд тощо, у відтворенні словесними засобами тих мистецьких ефектів, які були викликані іншими видами мистецтва. Завдяки транспонуванню компонентів інших видів

мистецтва в художню літературу народжується багатозначний вербальний текст, у якому відбувається накладання смислів кількох мистецьких сфер, унаслідок чого збагачується його семантика.

З появою терміна «інтермедіальність» та його еволюцією виникають різноманітні класифікації інтермедіальних зв'язків, які найчастіше поділяють інтермедіальність на основі засобу поєднання або переведення медій. Варто зазначити, що універсальної класифікації типів інтермедіальності на даний момент не створено, існуючі орієнтовані головним чином на виявлення особливостей взаємодії літератури та інших видів мистецтва.

Інтермедіальність сформувала особливу методологію аналізу художніх творів, яка по своїй суті являє собою точку пересічення різних наукових дискурсів та професійних лексик. Інтермедіальний аналіз спрямований на виявлення засобів суміжних мистецтв, що реалізуються в літературі. У зв'язку з інтенсивною появою все нових видів медіадискурсу в сучасному інформаційному просторі, цей аналіз включає все більше елементів до своєї структури, стаючи усе більш полікодовим.

Для шкільного навчання зарубіжної літератури важливо, що феномен інтермедіальності полягає у розширенні можливостей інтерпретації літературного твору не тільки за допомогою літературознавчого інструментарію, але й збагачення його мистецтвознавчою термінологією. Використання суміжних видів мистецтва під час роботи з художнім твором створює емоційний фон, сприяє поглибленому розумінню тексту, збагачує творчу уяву. Проте необхідно пам'ятати, що головним об'єктом на уроці залишається текст.

Вдало підібрані й доречно використані репродукція, музичний твір, фрагмент вистави або кінофільму можуть залишити незабутні враження, викликати нові переживання, важливі думки, що стануть справжнім відкриттям для дитини, збагатять її духовний світ. Чим більше чуттєвих сфер учнів зуміє задіяти під час уроку педагог, тим більшими будуть враження,

які, як результат переживань, зможуть пробудити у дитячих душах творчий спалах.

Багатогранні й складні зв'язки літератури та живопису можна виразити в наступних видах взаємовпливу: а) використання художниками літературних творів як джерела сюжетів для їхніх картин; б) використання письменниками в своїх творах живописні шедеври великих майстрів; в) типологічна відповідність творів літератури й образотворчого мистецтва, яка виникає в тих випадках, коли один і той же художник творить у двох видах мистецтва; г) безпосередні творчі зв'язки письменників і художників; д) опосередкований зв'язок між образотворчим мистецтвом і літературою; е) спільність світосприймання, суспільних та естетичних поглядів письменників і художників; ж) використання письменниками прийомів живописців і навпаки. Твори образотворчого мистецтва стають не просто ілюстраціями до тексту, а відображають і інтерпретують відповідну історію, дозволяють виявити смислові глибини текстів художніх творів.

На відміну від літератури, де слово називає почуття, музика висловлює відчуття як безпосереднє одкровення, минаючи розумові докази і раціональні аргументи. У межах інтермедіального методу, де музична метамова переломлюється і перекодовується, вона органічно включається в процес аналізу творів словесного мистецтва і завдяки своїм предметно-чуттєвим й емоційно-сугестивним потенціям стає дієвим інструментом осягнення літературного тексту і його наближення до внутрішнього світу сучасних здобувачів освіти.

Одним із критеріїв відбору творів до навчальної програми шкільного курсу зарубіжної літератури є наявність його кіноверсії. У науці робота над темою «література і кінематограф» ведеться за двома векторами: література в кіно та кіно в літературі. Вектор «література в кіно» стосується насамперед явища екранізації літературних творів, що важливо для шкільного навчання зарубіжної літератури. Робота над екранізаціями на уроках зарубіжної

літератури базується перш за все на тому, що екранізація художнього твору – це процес створення іншої версії його інтерпретації, розкриття ідейно-тематичного змісту засобами іншого мистецтва. Перегляд екранізації спонукатиме учнів до повторного уважнішого прочитання, перехресного аналізу, одержання додаткових знань шляхом зіставлення творів різних видів мистецтва.

Зіставлення літературного твору з іншими видами мистецтв, застосування інтермедіального методу в процесі аналізу художнього тексту зайвий раз підкреслює інтегративну роль курсу зарубіжної літератури, вивчення якого сприяє формуванню в учнів системи художнього мислення. Окрім того, порівняння літературного твору з його мистецькими версіями, або співзвучними йому творами живопису, музики активізуватиме сприйняття учнями творів мистецтва й сприятиме виробленню умінь самостійно оцінювати художні явища, надаватиме змогу по-новому осмислювати сюжет, образну систему, збагачуватиме духовний світ учня, розвиватиме його аналітичне мислення, а відтак – аналітичні компетенції як важливий показник сформованості загальної предметної компетентності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базен А. Что такое кино? Москва : «Искусство», 1972. 384 с.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / сост., общ. ред. и вст. ст. Г.К. Косикова. Москва : Издат. группа «Прогресс», 1994. 615 с.
3. Бахтин М.М. Проблема содержания, материала и формы в словесном художественном творчестве. *Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет.* Москва : Худож. лит., 1975. С. 6 – 71.
4. Башляр Г. Избранное: Поэтика пространства; [пер. с франц.]. Москва : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. 376 с.
5. Вайсшайн У. Взаємовисвітлення літератури та музики: сфера компаративістики? *Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи. Антологія / за заг. ред. Дмитра Наливайка.* Київ : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2009. С. 391-410.
6. Валери П. Об искусстве. Москва : Искусство, 1993. 507 с.
7. Вартанов А.С. О соотношении литературы и искусства. *Литература и живопись: под ред. А.Н. Иезуитова.* Ленинград : Наука, Ленинградское отделение, 1982. С. 5–30.
8. Васьківська Г.О., Косянчук С.В. Риторичні уміння учнів старшої школи у контексті ціннісно-сміслової сфери. *Українська мова і література в школі.* 2011. № 8. С. 14–20.
9. Висоцька Н.О. Єдність множинного. Американська література кінця ХХ – початку ХХІ ст. у контексті культурного плюралізму. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2010. 456 с.
10. Вознічук С.А. Фрагменти посібника «Синтез різних видів мистецтв на уроках зарубіжної літератури». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України.* 2008. № 9. С. 2–6.
11. Габричевский А. Морфология искусства. Москва : Аграф, 2002. 864 с.
12. Гир А. Музыка в литературе: влияния и аналогии. Перев. с нем. И.Борисовой. *Вестник молодых ученых. Гуманитарные науки.* Санкт-

- Петербург, 1999. № 1. С. 86– 99.
13. Дубин Б. Говоря фигурально: французские поэты о живописном образе. *Пространство другими словами: Французские поэты XX века об образе в искусстве*. Санкт-Петербург : Издательство Ивана Лимбаха, 2005. – С. 9–15.
 14. Дубиніна О. Екранізація літературного твору: семіотичний аспект. *Іноземна філологія*. Львів. 2014. Вип. 126. Ч. 1. С. 89-97.
 15. Дубиніна О. Екранізація літературного твору: специфіка інтермедіального перекодування Література на полі медій. *Збірка наукових праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України* / Ред. Гундорова Т.І., Сиваченко Г.М. Київ: 2018. С. 414– 445.
 16. Екфразис: вербальні образи мистецтва / за ред. Т. Бовсунівської. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2013. 237 с.
 17. Жила С.О. Кіномистецтво на уроках літератури: проблеми взаємозв'язків. Чернігів, 2001. 45с.
 18. Жила С.О. Мозаїка мистецтв на уроках української літератури. Посібник для вчителя. У 2-х ч. Ч. 1. Чернігів, 2009. 205 с.
 19. Жила С.О. Мозаїка мистецтв на уроках української літератури. Посібник для вчителя. У 2-х ч. Ч. 2. Чернігів, 2009. 169 с.
 20. Заярная И.С. Интресемиотические художественные модели в русской поэзии второй половины XX ст. *Русская литература. Исследования: Сб. науч. тр.* 2008. Вип. XII. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/30993/02-Zayarnaya.pdf?sequence=1> (дата звернення 03.02.2021).
 21. Ильин И.П. Некоторые концепции искусства постмодернизма в современных зарубежных исследованиях. Москва : ГБЛ , 1988. 28 с.
 22. Интермедиальность и интермедии: Список работ. URL: <http://www.intermediality.info/2016/12/blog-post.html> (дата звернення 15.01.2021.).

- 23.Исагулов Н. Интермедиальность в литературе: к определению понятия. *Матеріали Всеукраїнської наукової студентської конференції "Зіставне вивчення германських та романських мов і літератур" (22-23 березня 2011 року):* ред. колегія В.Д. Каліущенко (відп. ред.), М.Г. Сенів, В.Є. Приседська, А.О. Іванов. Донецьк : ДонНУ, 2011. Т. 1. С. 115-117.
- 24.Исагулов Н. История плагиата, или, О коровах и искусстве. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013. 194 с.
- 25.Ільчук М. Інтермедіальність в сучасному Німецькомовному літературознавстві. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17. Т. 6. С. 87–95.
- 26.Каган М.С. Морфология искусства. Ленинград : Искусство, 1972. 440 с.
- 27.Література на полі медій: Збірка наукових праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України / Ред. Гундорова Т.І., Сиваченко Г.М. Київ : Дніпро, Акцент ПП, 2018. 633 с.
- 28.Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история. Москва : Языки русской культуры, 1999. 447 с.
- 29.Махов А.Е. *Musica literaria: Идея словесной музыки в европейской поэтике*. Москва : Intrada, 2005. 224 с.
- 30.Маценка С. *Метамистецтво: словник досвіду термінотворення на межі літератури і музики*. Львів : Априорі, 2017. 120 с.
- 31.Мочернюк Н. *Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєнтя*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 392 с.
- 32.Мочернюк Н.Д. *Художній простір у контексті інтермедіальності (поезія та образотворче мистецтво)*. *Питання літературознавства*. № 87. 2013. С. 219–229
- 33.Наєнко М. *Інтермедіальність як методологія. Філологічні семінари*. 2016. Вип. 19 : Інтермедіальність: теорія і практика. С. 6-15.
- 34.Недайнова Т.Б. *Інтегративний підхід до навчання школярів аналізу*

- художнього тексту. *Літературний дискурс: генезис, рецепція, інтерпретація (літературознавчий, культурологічний і методичний аспекти)* : зб. матеріалів міжнар. конф. / за ред. Ю. І. Ковбасенка. Київ : УАВЗЛ, 2003. С. 249–255
35. Недайнова Т.Б. Ставити учнів в позицію творця (Система завдань з використанням різних видів мистецтв на уроках літератури). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 2. С. 7–9.
36. Овчаренко Н.Ф. Канадські Літературні канони на зламі століть. Київ : Вид-во гуманітарної літератури, 2006. 312 с.
37. Панченко С. Формування в учнів гуманістичних цінностей засобами української мови та літератури [Formation of humanistic values with means of Ukrainian language and literature]. *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О. Васьківської]. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. С. 140–149.
38. Покатілова О.О. Культурологічний контекст вивчення зарубіжної літератури як умова літературного та загальнокультурного розвитку учнів. *Зарубіжна література в школах України*. 2007. №1. С.10–13.
39. Пронкевич О. Дон Кіхот в американському кінематографі. *Всесвіт*. 2012. №9–10. С. 190–200.
40. Просалова В. Інтермедіальність у системі інтертекстуальних зв'язків. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. № 15*. Донецьк, 2010. 184 с.
41. Свєрбілова Т. Герой Ф. Достоевського в прозі К. Маккарті та в екранізації братів Коєнів (слід «Бесов» у романі «Старим тут не місце») *Американські літературні студії в Україні*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2014. Вип. 8. С. 299 – 306.
42. Силантьєва В.І. Художнє мислення перехідного часу (література та живопис): А. Чехов, І. Левітан, В. Серов, К. Коровін. Одеса : Астропринт, 2000. – 352 с.

- 43.Смирнов И.П. Художественный смысл и эволюция поэтических систем. *Смысл как таковой*. Санкт-Петербург : Акад. проект, 2001. 342 с.
- 44.Сухомлинський В.А. Вибрані твори : в 5 т. Т.3: Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. 668 с.
- 45.Теоретическая поэтика: понятия и определения (Хрестоматия) / авт.-сост. Н. Д. Тамарченко. Москва : РГГУ, 2002. 467 с.
- 46.Тимашков А.Ю. К истории понятия интермедиальности в зарубежной науке. *Фундаментальные проблемы современной культурологии*. Санкт-Петербург : Алетейя, 2008. С. 112–119.
- 47.Тимашков А.Ю. Интермедиальность как авторская стратегия в европейской художественной культуре рубежа XIX-XX веков: Автореф. дис. ... канд. иск. наук. Санкт-Петербург, 2012. 26 с.
- 48.Тимашков А.Ю. О соотношении явлений интермедиальности и интертекстуальности: философский аспект. *Современное искусство в контексте глобализации: Наука, образование, художественный рынок*. Санкт-Петербург : СПбГУП, 2009. С. 42–43.
- 49.Тишунина Н.В. Западноевропейский символизм и проблема взаимодействия искусств: опыт интермедиального анализа. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ, 1998. 159 с.
- 50.Тишунина Н.В. Методология интермедиального анализа в свете междисциплинарных исследований. *Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. К 80-летию проф. М.С. Кагана. Материалы международной научной конференции*. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. Вып. 12. С. 149–154.
- 51.Томашевский Б.В. Теория литературы. Поэтика. Москва : Аспект-Пресс, 1999. 334 с.
- 52.Топоров В. Пространство и текст. *Текст: семантика и структура*. Москва : Наука, 1983. С. 227–284

53. Тюпа В.И. Аналитика художественного. Москва : Лабиринт: РГГУ, 2001. 189 с.
54. Успенский Б.А. Поэтика композиции. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 347 с.
55. Успенский Б. А. Семиотика искусства: поэтика композиции. Семиотика иконы. Статьи об искусстве. Москва : Языки славянской культуры, 2005. 157 с.
56. Фесенко В.І. Література і живопис: інтермедіальний дискурс: навч. посібник. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. 398 с.
57. Циховська Е. Теоретичні дилеми поняття інтермедіальності. *Слово і Час*. 2014. №11. С. 49–59.
58. Чуканцева В.О. Интермедіальний аналіз в системі дослідження літературних художественних текстів: переваги і недоліки. URL:https://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/1/108/chukacheva_108_140_145.pdf (дата звернення 16.10.2021).
59. Чуканцева В.О. Картина і текст: композиція і її елементи. *Детская литература как предмет компаративистики*. Вып. 3. Санкт-Петербург : Дума, 2009. 160 с.
60. Шахова К.О. Література та образотворче мистецтво / Літературно-критичний нарис. Київ : Дніпро, 1987. 195 с.
61. Шестакова Е. Інтермедіальність: м'яка «експансія» художності у словесність масової комунікації. *Філологічні семінари*. 2016. Вип. 19: Інтермедіальність: теорія і практика. С. 59–72.
62. Шикиринська О.Б. Напрями міждисциплінарних студій в історичному розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. 2012. № 23. С. 210–214. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2012_23_70.pdf (дата звернення 36.03.2021).
63. Якобсон Р.О. Стихотворном искусстве Уильяма Блейка и других поэтов-художников. *Работы по поэтике*. Москва : Прогресс, 1987. С. 343–363.

64. Cahir L.C. *Literature into Film: Theory and Practical Approaches*. Jefferson, N.C. : McFarland & Co., 2006. 307 p.
65. Chapple F., Kattenbelt C. Key issues in intermediality in theatre and performance. *Intermediality in Theatre and Performance*. Amsterdam; New York : Rodopi, 2006. P. 11–25.
66. Coleridge S.T. Literary Remains: Coleridge on Spenser. *Literary Remains of Samuel Taylor Coleridge*. 1836. №4. P. 246–252. URL: <http://spenserians.cath.vt.edu/TextRecord.php?action=GET&textsid=35813> (дата звернення 20.11.2020)
67. Elleström L. The modalities of media: a model for understanding intermedial relations. *Media borders, multimodality and intermediality*. Basingstoke; New York : Palgrave Macmillan, 2010. P. 11–48.
68. Elliott K. *Rethinking the Novel/Film Debate*. Cambridge : Cambridge UP, 2003. 316 p.
69. Hansen-Löve A. Intermedialität der Moderne zwischen linguistic und pictorial turn. *Zum medialen Ort des Verbalen – mit Rückblicken auf russischen Medienlandschaften (Vortrag Konstanz, April 2006)*. München, 2007. 60 S.
70. Hansen-Löve A. Intermedialität und Intertextualität. *Probleme der Korrelation von Wort- und Bildkunst - Am Beispiel der russischen Moderne Dialog der Texte. Hamburger Kolloquium zur Intertextualität: Hg. von W. Schmid und W.D. Stempel (Wiener Slawist. Almanach, Sonderb. 11)*. Wien, 1983. S. 291-360.
71. Higgins D. *Horizons, the Poetics and Theory of the Intermedia*. Carbondale : Southern Illinois University Press, 1984. 146 p
72. Higgins D. *Intermedia* Dick Higgins with an Appendix by Hannah Higgins. *LEONAHDO*. Vol 34. No.1. 2001. P. 49 – 54.
73. Higgins, Dick. *Intermedia*. *Wormwood Review*. Vol. 7. №11. New York, 1967. P. 15-22.
74. Iseminger Gary. *The aesthetic function of Art*. London, 2004. 147 c.

75. Leitch, Th. *Film Adaptation and its Discontents*. Baltimore : The Johns Hopkins UP, 2007. 384 p.
76. Lund H. *Texten som tavla: studier i litterär bildtransformation*. Lund: LiberFörlag, 1982. 205 p
77. Paech J. Intermedialität: Mediales Differenzial und transformative Figurationen. *Intermedialität: Theorie und Praxis eines interdisziplinären Forschungsgebiets*. Berlin, 1998. S. 18.
78. Poppe S. *Visualität in Literatur und Film: eine medienkomparatistische Untersuchung moderner Erzähltexte und ihre Verfilmungen*. Göttingen : Vand. & Ruprecht KG, 2007. 334 s.
79. Rajewsky I. Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. Numéro 6. 2005. P. 43–64. URL: http://cri.histart.umontreal.ca/cri/fr/intermedialites/p6/pdfs/p6_rajewsky_text.pdf (дата звернення 20.10.2021).
80. Rajewsky I.O. *Intermedialität*. Tübingen : Francke, 2002. 216 s.
81. Scher S.P. Notes Toward a Theory of Verbal Music. *Comparative Literature*. Vol. XXII. 1970. № 2. P. 147–156
82. Shatin Iu.V. Ozhyvshyie kartyny: ekfrazis i diegezis [Revived pictures: ekphrasis and diegesis]. *Kritika i semiotika*. 2004, № 7. P. 217–226.
83. Wolf W. *The Musicalization of fiction: a study in the theory and history of intermediality*. Amsterdam; Atlanta, GA : Rodopi, 1999. 272 p.